

Imprimat legal.

-2. NOV. 1926

COSMUREANA

Anul X. No. 44

31 Octomvrie 1926

In acest număr:

- D. I. CUCU: Considerații inutile*
I. AGÂRBICEANU: Nemulțumiri
*VOLBURĂ POIANĂ NĂSTURAȘ: Frumoasele
oacheșe române*
ION MUNTEANU: Inima
OLI VOLA: Dor
*ED. DULAE: Leacul jemeii arțăgoase, traducere
de Sebastian Stanca*
T. M.: Cronica dramatică
AUREL DECEI: Dela operă
S. BORNEMISA: Duhul cel rău, roman în continuare
*INSEMNĂRI: Secțiunea românească a uni-
nei intelectuale; Planurile dlui Dragomirescu;
Astra în Basarabia; Iarăși Teatrul de vest;
Arta veche românească în țara lui Litovoiu.*

⚡ Revistă literară săptămânală ⚡

Director : Sebastian Bornemisa

Redactor : D. I. Cucu

CONSIDERAȚIUNI INUTILE

DESPRE CEEACE SE PETRECE LA TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ

de: D. I. CUCU

Teatrul Național din Cluj se descompletează. Au demisionat, în interval de mai puțin de două luni, șapte dintre fruntașii primei scene ardelenene și alte demisii sînt în curs. Criza despre care vorbiam nu de mult în acelaș loc se confirmă și se desăvârșește.

Între direcția Teatrului Național clujan și personalul artistic al acestei instituții e un conflict acut care, perpetuat, nu poate duce decît la ruina acestui focar de cultură românească. Demisiile prezentate pînă acum es exprimă unanim ca determinate de felul cum este condusă instituția. Dacă mișcarea ar fi izolată aceasta n'ar însemna prea mult. Între cărmuiții unei instituții se găsesc totdeauna spirite nedisciplinate, cari încearcă să spargă armonia utilei colaborări dintre conducători și conduși.

Dar nu acesta este cazul în chestiunea care ne preocupă. Demisionarii sînt elemente de ordine și de muncă din anii trecuți, cari au reale merite la crearea reputației Teatrului Național din Cluj. Motivele acestei stări de lucruri trebuiesc deci căutate aiurea și credem că nu greșim, afirmînd că ceea ce se petrece acum la această importantă instituție rezidă în criza de direcție despre care vorbiam altădată.

Teatrul Național și-a început stagiunea fără nicio învoire sau îmboșgăfire de personal. Repertoriul s'a pus în scenă cu cadrele vechi descompleteate, ceea ce, desigur, a prilejuit direcției să săvârșiască unele acte de autoritate depășind limitele autorității recunoscute. Între conducere și conduși s'a stabilit astfel de la început un dezechilibru moral, cu

volnicii deoparte și nemulțumiri de cealaltă parte, cari fac cu neputință orice armonie de bună colaborare.

E cea dintâi consecință a neajunsurilor semnalate de noi cândva și desigur că vina nu este numai a direcției, care aparent pare că nu s'a îngrijit îndeustul să înzestreze teatrul cu elementele artistice de cari are nevoie, ci este și a ministerului artelor, care nu i-a dat destule mijloace pentru a putea pretinde mai mult acum.

Aceasta dintr'un anumit punct de vedere, pe care nu credem util să-l discutăm aici. În altă ordine de idei, conducerea Teatrului Național din Cluj rămâne în întregime răspunzătoare de ceea ce se petrece acum. Comitetul de lectură, compus de ani de zile cum a dat Dumnezeu, și aproape totdeauna din persoane cari nu s'au interesat niciodată nici de repertoriu, nici de distribuții, nici de celelalte considerațiuni artistice, cari dau expresia unei activități teatrale, a lăsat totul în voia direcțiunii, iar aceasta a ajuns să se creadă de drept divin și să facă cum îi place. De aici decurg o sumă de inconveniente pentru instituție. Repertoriile se întocmesc nu în vederea închegării unui tot armonic, ci după considerațiuni cu totul personale. Distribuțiile aduc astfel în seamă absurdități, pe cari publicul le abservează și desgustat nu mai dă pe la teatru, iar acesta rămâne cu sălile goale și cu mizeria dintre culise care clocotește ca un viespar.

E caracteristic pentru această stare de lucruri cazul unei premiere montată în pripă, pentru a servi apoi, după unul sau două spectacole, ca spectacol de turneu, nu în beneficiul

teatrului, ci în beneficiul unei anumite persoane din fruntea interpretării. Departe de noi gîndul de a combate ideea turneelor. În repetate rînduri am susținut că teatrele Naționale provinciale trebuiesc organizate astfel încât să poată satisface cerințele de teatru ale provinciei unde sălășluiesc. Dar aceasta nu în condițiunile acestea se poate realiza. La început de stagiune să rupi din cei 28 de actori pe care îi are Teatrul Național din Cluj cu tot cu stagiari și probiști, cinci sau șase elemente de frunte este cel puțin o greșială, după cum o greșială este să se creadă că cu piese de bulevard se face teatru de propagandă.

Rămăs fără personal aici pe loc, Teatrul Național a scos la iveală, tot din considerații personale, elemente cari abia se pot susține în roluri de a treia mână. Spectacolele sufăr și nemulțumirile cresc. Actorii rămăși sînt supuși la o muncă peste puterile lor, iar direcția pretinde mereu, pretinde pînă la a publica în sălile de repetiție ordine absurde, ca acela că direcția de scenă nu poate învoi actorii să lipsească din repetiții pentru chestiunile lor în afară de teatru.

În această atmosferă de încordare este lesne de înțeles ce se poate da publicului, iar publicul alungat de la începutul stagiunii cu spectacole sub mediocre e sigur că nu se va mai întoarce la teatru. Și e regretabil, pentru că menirea acestei instituții nu este să serviască nici capriciilor directoriale și nici ambițiilor personale ale unora din personalul artistic, ci să se ridice altar curat de închinăciune culturalei și artei naționale.

NEMULȚUMIRI

— DINTR'UN CARNET —

de I. AGÂRBICEANU

Nu mai e dascăl la noi de trei ani, Bădiță Vasilie, zadarnic vrea să-l întâlnești. Dacă nu-ai fi spus ce gânduri ai nu mai făceam, drumul înzadar pân aici. Dar vezi că așa ești dumneata. Îți place să descoși lucrurile singur. Mare pagubă pe sat, zici dumneata, dar par'că noi nu știm? Cât l-am rugat să mai rămână, satul întreg cu popa în frunte. Dar tot omul cu năcazurile și cu viața lui. Bădiță Vasile. Înțelegem și noi că nu mai poate rămâne! Dumneata îl știi plin de copii mărunței dar acum copiii crescuseră, și trebuiau dați la școli, la meșteșug. Și cu plata lui din sat nu mai răzbea.

— De, par'că la oraș i va fi mai ușor! Nu știi eu!

— Ce știi dumneata e nimic, pentru că ești un om singur și câștigi bine. Dar dascălul o duce greu și la oraș. L-am întâlnit eu de câteva ori, și l-am văzut de pe față. Dar mi-a spus și dumnealui. Însă omul sărac, trebuie să ști delă mine bădițul meu, nu se mută dintr'un loc într'altul pentru a-i merge mai bine ci pentru că să-și poată innoda sărăcia. O duce greu, dă și poartă copii la școală. Că vezi dumneata școala se vede că-i scris să fie meșteșugul după care trăesc domni. Ei n'au pământ nici car cu boi, nici plug în brazdă. Ce să le lase la copii moștenire? Până era dascălul Vintilă la noi decâteori nu ne-am mâncat în vorbe, eu spunându-i că-i mai bine de domni, el răspunzându-mi că-i mai bine de plugari. Și se jura că de-ar avea pământ, de-ar fi legea pământului așa făcută să dea și domnilor cari trăesc la sate pământ, nu s'ar duce nicăiri ba și doi copii și-ar ținea lângă el să scoată plugari din el. Pe semne era sătul și el săracul de domnia lui. Și spun drept, bădiță Vasilie, eu mult mi-am bătut capul să aflu cu cât e mai bun un țigan decât un domn de român.

Cum mergeam amândoi cu pași domoli pe ușiță, întorcându-ne dela casa unde știam că locuiește dascălul Vintilă, mă oprii și-mă uitai întins la rudenia mea. Il știam că nu se ferește de batjocură, că limba-i neașezată. Dar nu vorbea în batjocură. — Un țigan mai bun e ca un

FRUMOASELE OACHEȘE ROMÂNE

Eu nu știu ce să cânt la voi întâi:
Arcul sprincenelor,
Amurgul genelor,
Scânteia râsului,
Roza surâsului?
Eu nu știu ce să cânt la voi întâi!

Crimii mânilor,
Fagurii sânilor,
Săgeata pulpelor,
Șerpuirea
Ca și aceea a vulpelor?
Eu nu știu ce să cânt la voi întâi!

Credința, iubirea,
Sărutarea,
Imbrățișarea,
Dragostea de mamă?
Eu nu-mi dau seamă
Ce aș putea să cânt la voi întâi!

De nu mi-ar trece ani tinereții,
Să nu văd cum s'apropie bătrână
De departe,
Pe calea bătrâneții
Nemiloasa moarte
Ținându-și coasa'n mână —
Ca voi frumoase oacheșe române
Să mă îmbelșugați cu darurile
Ființei voastre ca să uit amarurile —
Căci Dumnezeu cel bun, cel mare,
In milostiva zi de înzestrare
Prin voi le-a dat întregului pământ
Să țină trează flacăra vieții
Din leagăn până la mormânt.

Voibură Poiană Năsturaș

domn? Cum vine vorba asta? îl întrebai.

— D'apoi așa, bădiță Vasilie, că la noi în sat, cum ști dumneata bine, a fost moșie domnească destulă, așa că la împărțirea pământului nici țiganii n'au fost uitați. Toți au căpătat câte un jugăr. Dacă un țigan a căpătat atât, un dascăl român nu putea căpăta de zece ori atâta, și pe vecie? Zice că s'a dat întâi pământ celor ce au fost în bătae. Da dascălul n'a fost? Sărac de maica lui! Trei ani și jumătate a bătut toate fronturile. Cărunt s'a înapoiat, și cu sufletul acru de-atâta măcel, încât cred, că n'o să se mai înșenineze nici odată. Nu era vrednic și el de-o bucată de pământ?

— „Vezi că pământul trebuie să ajungă în mâna acelor care-l muncesc”, zic eu aducându-mi aminte de expunerea de motive ale reformei agrare. Tot voi, plugarii v'ați fi oțărât dacă l-ați fi văzut cu pământ

și pe cei ce trăesc după condei și după, carte. — De, parcă dascălul Vintilă și cât a stat la noi după carte ar fi trăit! Ce se alegea de el, cu o casă de copii, dacă rămânea să trăiască din plată? Dar lua cu arândă pământ și fânaș, și lucra în rând cu plugarii. Dacă așa spune legea, apoi mare nedreptate s'a făcut cu dascălul Vintilă! Îți voi spune, fără supărare, bădiță Vasilie, că domniile cei mari când aduc legile, o scrinesc adeseori. Ce folos că treizeci de țigani din sat au căpătat câte-un jugăr de pământ? Sunt harnici să-l lucreze? Am scăpat să nu-i mai ținem de pomană iarna. Ei trăesc și acum din zilerit vara, iar iarna cu traista după bucațele, cum îi ști. Știu că români n-ar face din ei cât e hăul, dar să ne și ferească Dumnezeu de așa pacoste! Să-i fi văzut în anul cel dintâi după ce le-au dat pământ și drept de vot la alegeri! Se scrintiseră de tot și-

și luaseră nasul la purtare de nu mai încăpeai de ei. Bine că i-a muiat repede sărăcia, și i-au mai îmblătit jandarmii pe la alegeri, altfel ajungeam rău cu ei. Ori ce legi s'ar aduce, bădiță Vasile, mai bine să se strice rosturile lumii și ale vieții. Fiecare trebuie să-și poarte soarta, și să nu ese din legile lui. Numai așa se ține rânduiala în lume. Dacă Dumnezeu ar fi vrut să fim toți oamenii pe-o formă, de bună-seama că alta era lumea în care am fi trăit, și ne-am fi născut cu toții așa. Și fără schimbarea rânduialii lui Dumnezeu nu poți face din țigan plugar, să-i dai pământul tot".

Tăcu un răstimp. Iși îndesă tutun în lulea și-i dete foc. Păcâi nouași vineții, și din când în când clătina din cap. Se gândea și acum.

— Ce va folosi satul că au și țiganii pământ? „Începu el urmându-și firul gândurilor“. Dar gândeste-te dumneata dacă ar fi căpătat dascălul Vintilă zece jugăre, nu mai mult! Mai întâi nu ar fi părăsit satul. Și acesta nu e lucru puțin, dumneata știi bine. Din câte năcazuri nu ne-a umplut ulițele cu merii aceștia cari rodesc de șapte ani? Cine ne-a învățat fetele și feciorii să cânte în cor la biserică? Dar ce să-ți mai spun! Dumneata știi ce om vrednic a fost. Apoi, a doua oară: îți putea crește pe unul dintre copii la școală, pe alții i-ar fi ținut la plugărie. Crezi dumneata că e bine ca satele să verse mereu la orașe pe oameni deștepți, și ele să rămână tot cu puterile cele vechi? În al treilea rând, ne-ar fi scăpat de domnul Pascu.

— De cine vorbești?

— De dascălul cel nou? Cum? Puteam rămânea fără dascăl în sat? Adevărat că din războiu s'a înapoiat vr'o câțiva cu nasu'n vânt cari spuneau că nu le mai trebuie nici dascăl, nici popă, că nu mai avem nevoie de domni, că și noi știm să ne conducem. Dar le-a trecut lor destul de repede fumurile cât ce-au venit încurcăturile cu împărțirea pământului. Și așa satul întreg a cerut dascăl în locul lui Vintilă, când, acum sunt trei ani și-a strâns sărăcia și a plecat. N'am avut încă noroc de data asta. Am nimerit cum e mai rău! Nici domn cu carte, nici plugar. Zice că-i din școlle astea nouă. A fost dlac nu mai știu pe unde, a învățat un strop de carte, și ni l-au trimis în

locul lui Vintilă. E un glligan de i-ar sta mai bine cioban la oi, și bea de stânga!

Rubedenia mea vorbea cu năcaz și cu durere. Tăcu, și merserăm o vreme fiecare cu gândurile noastre. Nu mă puteam răbda să nu i le spun peale mele.

— Multă vă trebuiesc și vouă, Ilarie, pentruca să fiți mulțumiți. V'am crescut dorințele acum după războiu și judecați pe toată lumea. Neașezată e încă și viața noastră! Dacă s'au făcut atâtea școli românești încât nu se ajung dascălii cu carte multă, vă bateți joc de cei cu carte mai puțină. Nu-i frumos! Apoi era mai bine să rămână copiii fără leac de scrisoare?

— Mai bine, bădiță Vasilie, îmi răspunse el întăritat. Dumneata ai dreptate: oamenii s'au schimbat. Am umblat mări și țări, am văzut rele și bune, și nu i mai poți mulțumi ușor. Și, poate că e mai bine așa! Ce să facem noi c'un dascăl ca Pascu ăsta? Dumneata nu-l cunoști. Te voi duce până la crășmă să-l vezi. Acolo îl găsești tot deauna. E cântăreț bun, dar ce folos că le cântă și la țigani dacă-l cinstesc cu băutura? Și să nu crezi că băeții noștri se aleg cu ceva la școală! Să-i vezi la sfârșitul anului, cum se strâmbă, par'că-și mută fălcile, până pot să slovenească un cuvânt, ai intra în pământ de rușine. Acum, cu oamenii de altă dată, un asfel de dascăl ar fi îmbătrânit în sat. Că de-acum nu-l mai suferă. Chiar în vara asta sunt hotărâți să-l scoată din sat, dacă cei mari nu-l vor duce de bună voie.

— Dar bine omule, ce vreați și voi: dascălul cel bun nu poate rămânea în sat pentrucă n'are din ce trăi și din ce-și crește copiii la școală. Dascălul cel cu carte puțină nu vă place. Cum credeți voi că vă poate ajuta cineva? Dacă sunteți așa de greu de împăcat de ce nu puneți mână dela mână, cum faceți odată, să faceți plată bună și să puteți ținea dascăl învățat?

— Ai dreptate dumneata, bădiță Vasilie. Oamenii încă n'au venit la gândul ăsta. De cum s'a făcut România mare ei au zis: suntem în țara noastră, țara să ne țină școala și pe dascăl. Oamenii proști, vezi bine. Ca și când țara n'ar fi tot ei. Dar încă n'ai cu cine vorbi. Dar să mai pățească numai și cu alt dascăl tot așa, trimis de cei

mari, fără să-l cunoască nime, fără să-l fi ales cineva, și o să le vină mințile în cap. Dar drept îți voi spune iarăși: Țara poate să ne ajute să rămână pe sate domni învățați, de cari avem lipsă în ziua de azi. N'ar fi putut să dea pământ și dascălilor? Și încă ceva: decât să facă oameni învățați numai de jumătate, ori nici atât, mai bine să-i lase în plata Domnului. Căci cel învățat numai de jumătate, nu-i nici cal nici măgar, ci cum e mai rău. Oamenii de azi îl simțesc dintr'o vorbă, dintr'o căutătură. Și nu dau două parale pe el. Îți spun din păntania lui Pascu, bădiță Vasilie. Un dascăl învățat ar bea cu țiganii la masă? Ce pildă le mai trebuie oamenilor?

TEATRUL

Nepoțelul

Comedie în 3 acte de Pierre Wolff

În premiera săptămânii o comedie franțuzească spumoasă, care, deși s'a mai jucat pe scena Naționalului clujan, rămâne mereu fragedă. Despre comedia lui Pierre Wolff am mai vorbit anul trecut. Dealtcum multe nu se pot spune. Din elemente simple, o mică intrigă, și mult spirit ușor, autorul a închiegat această piesă, care place. Ea distrează fără să cadă în trivial sau grotesc. E ceea ce se înțelege îndeobște în Franța prin comedie.

Interpretarea a dat Marți seara unul dintre cele mai reușite spectacole ale stagiunii. Direcția de scenă a dlui Stănescu-Papa, care interpreta în acelaș timp pe Juvenel, se simte bună. Distribuția făcută cu onestitate, rolurile corespunzând aptitudinilor fiecărui interpret, este un învățământ pentru spectacole, în cari nu se ține seamă de acest lucru. Nicio notă discordantă, nicio isbucnire nepotrivită în ansamblul acestei piese, iată din ce s'a desprins spectacolul unitar de Marți seara.

Pentru toți interpreții numai cuvinte bune.

T. M.

INIMA

de ION MUNTEANU

„Să mi se ia inima și să se ducă mamei mele. Ea va ceti în inimă-mi, că nu sunt eu ucigașul fratelui meu. Nu mă tem de moartea, ci de blestemul mamei!”

Aceasta era ultima dorință a condamnatului la moarte, George Bar-bunt.

Sentiința arăta, că își ucise fratele mai mic. Iubeau amândoi pe aceeași femeie. Se urau căci erau rivali. Intr'o zi l'au găsit mort pe cel mai mic, cu inima perforată de un glonț și tocmai acel glonț lipsea din revolverul lui George.

Doctorul Ardsin află cu un ceas înaintea execuției despre această dorință ciudată. Se duse să-i vorbească condamnatului. Ii ascultă mărturisirea și eși încredințat că va muri un nevinovat.

Ii jurase nenorocitului, că îi va păstra inima, până ce o va putea da mamei sale.

Și apoi după un ceas avea inima condamnatului.

O puse într'un vas cu apă și o văzu că bate încet, ca o tremurare abia simțită.

Ii trecu prin minte un gând straniu. Dacă n'ar lăsa această inimă să moară! Dacă ar păstra-o vie, să-i poată vorbi mamei și să câștige ertare pe seama unui nevinovat.

— Dumnezeu i-a dat omului suflet. E o dorință nebună îndresneala mea de a-l imita pe cel atotputernic... Dacă i-aș putea și eu împrumuta viața acestei inimi? Să-i dau viață din viața mea!

Zămbi la aceste gânduri ciudate. Și apoi iarăși îl obseda dorința cu atât mai puternică, căci îl apropia pe el om, de creatorul lucrurilor.

Iși tăe o rană de asupra inimii și aduse inima streină la rană. Voia s'o hrănească cu sângele lui. Aștepta tremurând și repeta cu o stăruință nebună: „Vreau să trăești! Iți dau viață din viața mea, suflet din sufletul meu. Rupe din mine o fărâncă din viață și te naște, cum s'au născut primele ființe sub puterea dorinței. Adapă-te din viață și te rupe ca o nouă făptură, cu dorințe proprii, supusă altor legi. Fură-mi din focul vieții o flacără și supunându-te legii vieții, te mișcă și te hrănește.”

Inima se înfioră sub puterea dorinței. Iși adânci vasele de sânge în

rană și începu să se miște încet, apoi repede.

Bătea regulat, trăia.

Doctorul Ardsin se cutremură de bucurie. Făurise o viață. Desfăcu viață de viață și îi dăduse alte îndemnuri și altă soarte.

Luă inima și o puse în vasul cu apă. Nu se sătura privind-o și cu cât o privea mai mult, i se părea că o vede schimbată.

Era asemenea unui paianjen scuturat cu sânge. Avea o mulțime de picioare și o gură setoasă de sânge. Se mișca caraghios pe picioarele prea subțiri. Se răsturnă pe spate și abia putu să se ridice. Se urcă apoi pe pereții vasului și de acolo coborî pe masă. Incepu să fugă cu nedibăcie. Se împiedica și cădea. Se coborî pe piciorul mesei, fugi până la un perete, pe care începu să se urce. S'așeză sus într'un colț și începu să țese o pânză deasă, din fire roșii de mătăasă.

Doctorul Ardsin privea acum buimăcit la toate acestea. El făurise o viață, dar viața își avea legile ei și nu le primea cu sufletul creatorului.

Dumnezeu când a făcut pe om, i-a suflat suflet și poate l'a dorit bun, dar acesta se supune altor porunci.

Inima se născuse din viața doctorului Ardsin, se schimbă după o lege neînțeleasă. Iși schimbă vasele de sânge în picioare și gură. Se supunea poruncii vieții, care împrumută arme viclene și țesea din mătăasă roșie de sânge, pânză ade-menitoare.

Cercă să o prindă, dar inima nu se lăsă prinsă. Fugea pe firele roșii cu o repezeală umitoare. Într'un ceas se schimbă cu desă-vârșire.

Dimineața, pe când se trezea din somn doctorul Ardsin, observa că firele roșii duc de asupra patului său. Se simțea slab și obosit. Se vedea mai palid ca de altă dată. Iși pipăi pulsul. Bătea mai încet. Găsi că pierduse peste noapte sânge. Văzu inima condamnatului roșie ca o flacără de foc și plină de viață. Se înfioră, căci înțelese că s'a coborît noaptea să i se hrănească din sânge.

Se gândi, că această inimă flo-

DOR

*Din fuga de hulub de casă
Surâsul verei s'a desprins
Și-a fulgerat sub cer întins
In vreme ce-un flăcău la coasă
O mână către el și-a 'ntins.*

*Părtaș uitându-se la zborul
Hulubului într'aripat
In inimă l'a săgetat
A nu știu câteaoară dorul
De mândra care l'a lăsat.*

OLI VOLA

roasă îi va seca în scurtă vreme sângele.

Dac'ar omorî-o?

Dar ceva îl oprea. Iubea inima, căci se născuse din viața lui. Iși vedea moartea prin ea, dar nu se putu hotărî să se mântue.

A doua noapte se trezi, pe când i s'adăpa din sânge; își deschise încet ochii să o privească. Era un monstru lacom și nesătul. Iși adâncea gura în rană cu o poftă de însetat.

Medicul voi s'o prindă. Voia să mângăie acel monstru, care îl seca viața. Dar inima dispăru pe firul roșu.

Nu-și mai cunoștea părintele și stăpânul. Nu voia decât să trăiască. S'a născut din dorința unui însetat de mister și acum vrea viața creatorului. Orice viață nouă, vrea să distrugă pe cea, care a născut-o. Natura se reînoește neîncetat, distrugând formele învechite. Orice nou născut e puț'n monstru și ucigaș. Fluturii mor îndată-ce aduc alte vieți. Natura atât așteptată, a'aibă alte vieți, pentru că să omoare pe cele dinainte. La dorința ei se va naște odată o viață perfectă și nemuritoare. Până atunci viețile sunt făurite, pentru a nu se stânge viața.

Mama condamnatului la moarte fugise din oraș de rușine. Plecă blestemându-și copilul ucigaș.

Medicul jurase că va păstra inima până ce o va putea da mamei. Dar dacă n'o va găsi nici odată? Dacă ea a murit? S'o păstreze pe mai departe? S'o hrănească cu vafa lui până va putea? Și oare când el va muri, va pieri și inima cu el sau aceasta va căuta sângele altora și va trăi mai departe?

Se cutremură la gândul, că în urmă-i va rămâne un strigoi. In inimă s'a încuibat dorința mortului să

fie văzut de mamă și iertat. Această dorință înviată de viața, turnată din viața lui Ardsin, va trăi până când va fi văzută de mamă. Dacă n'o va găsi niciodată, va exista în veșnicie, căci dorința și blestemul sunt veșnice.

— S'oucid — se gândi medicul — și să scap orașul de această inimă de vampir?

— Eu i-am dat viața, dar când viața e îngozitoare, trebuie distrusă de cel care a creat-o.

Se urcă s'o prindă. I se păru că din inimă îl privesc doi ochi, ochii mortului, pe când își puneă gâtul sub ghilotină. Privirea aceasta îl ameți. Se clătină și căzu la pământ.

Când se trezi nu mai văzu inima.

De atunci în fiecare noapte simțea că vine să-i soarbă din sânge. Il cuprindea un somn adânc fără vise, iar dimineața se vedea mai palid și se simțea mai aproape de moarte.

Își puse servitorul să-l păzească. Adormea și acesta și dimineața se simțea slab și bolnav. Inima se hrănea și din sângele lui.

Inchideau ușile și ferestrele, dar toate erau zadarnice, deasupra patului plutea acelaș fir fatal, firul roșu de mătasă, pe care se cobora inima să s'adape cu sânge.

Și într'o zi medicul muri. Era un mort ciudat, alb ca o arătare, fără un strop de sânge.

După moartea lui inima se mută în alte părți.

Noaptea, întra prin ferestrele deschise pe fire de palanjen și se hrănea cu sângele celor ce dormeau duși.

Cei cari vedeau inima-vampir sburând prin aer pe fire nevăzute, resfrângând privirea acelor doi ochii blestemați, nebuneau de groază.

E doctorul Ardsin, prefăcut în strigoi — își ziceau cei mulți. „A fost un mort atât de ciudat, numai el poate să fie“.

L'au desgrupat spre a-l străpunge inima cu un fier roșu de foc, dar doctorului Ardsin îi lipsea inima. În locul ei era un gol adânc.

„A lui trebuie să fie cea prefăcută în vampir“ își ziseră atunci și îi arseră trupul, pentru a silii inima să se reîntoarcă în moarte.

Dar acea inimă îi înspăimânta și pe mai departe.

Străbătea aerul ca un fulger roșu și dispărea undeva prin ferestrele deschise. Știau atunci că nu peste mult, vor avea un nou mort.

Ani de-arândul trăi această inimă sub puterea dorinței și blestemului.

S'arăta în miez de noapte și pe toți cari o vedeau, îl apuca un somn adânc ca de moarte și se trezeau palizi, fără sânge în inimă și apoi după zile scurte mureau. Strigoiul s'adăpa cu acelaș sânge, până seca o viață.

Nici o rugăciune n'ajuta împotriva vampirului. Nici o amenințare nu speria acea viață blestemată de a trăi mai departe.

S'adunară preoții din toate părțile țării, s'o deslege de blestemul, care o sile-a să trăiască. Dar ea s'arăta din nou în miez de noapte, să ucidă noi vieți.

Și iarăși se scurseră ani, când într'o zi văzură venind o femeie gârbovită de dureri și ani. Privea cu drag toate din jur, căci o aducea dorul de casă. Saluta umilită pe toți câți îi vedea, îl privea atentă, cercând să-și aducă aminte, cine sunt acei pe cari îi întâlnea. Îi întreba și zâmbea la răspunsurile lor, căci în gând ghicise, că sunt acei, pe cari îl cunoscuse odată.

Se opri apoi dinaintea unei case nouă și clătină din cap.

— Cine locuște aici?

Îi răspunseră, iar ea începu să plângă.

— Aici era odată o casă veche. Era casa mea. Am avut doi copii, iar cel mai mare mi l'a ucis pe cel mai mic și pe cel mai drag, căci victimele ne sunt întotdeauna mai dragi. Am fugit de rușinea ucigașului, acum m'a adus dorul de pământ.

În acea clipă îi căzu la picioare

o inimă moartă. Ea o privi îngrozită. O ridică și o privi din nou. Ochii îi erau slabi, o duse mai aproape de ochi și atunci din piept i-se smulse un țipet: „Inima copilului meu! E inima lui și a venit să îmi spună că e nevinovat, căci eu l'an blestemat să nu-și găsească odihnă în mormânt. Iartă-mă fiul meu! Ești nevinovat, o cred, o știu! Erai atât de bun, încât îți citeam gândurile și dorințele, fără să mi le arăți. Durerea mă orbise la moartea fratelui tău și n'am mai putut ceti prin ochii tăi, în inima ta, că este nevinovat. Iartă-mă fiul meu și tu Doamne desleagă-mi blestemul!“

Lumea începu să s'adune în jurul bătrânei. O vedeau încălzind la sân o inimă moartă și o întrebau mirrați: „De unde știi că e inima fiului tău?“ Ea le răspundea: „O mamă cunoștea inima fiilor săi. E a lui, a trăit până astăzi sub puterea blestemului meu!“

Și de atunci orașul nu mai văzu acea inimă îngrozitoare.

Blestemul se sfârșise.

Bătrâna se duse la mormântul fiului mai mic și aplecându-se de asupra gropii, începu să-i vorbescă: „Fratele tău e nevinovat, spune-mi cine-l ucigașul spre a te răsbuna?“

Și ea auzi cum pământul îi răspundea: „Singular m'am sinucis, spre a-i lăsa celui mai mare femeea, pe care o iubeam amândoi“.

Mama zâmbi trist. Săpă adânc în groapă și-i puse inima celui mai mare aproape de oasele fratelui sinucigaș.

Apoi pieri fără să se mai reîntoarcă vreodată.

LEACUL FEMEII ARȚĂGOASE

(ED. DULAE)

de SEBASTIAN STANCA

Trăia odată, undeva departe, într'un sat pitit la poala codrului cu frunza verde o pereche de oameni cu casă și masă, din darul lui Dumnezeu, în bună rânduială. Bărbatul harnic și nevasta harnică, amândoi poravi pe muncă. Dar nevasta, ca mai toate femeile iuți la treabă, era iute și la limbă și pricina și arțagul nu se potolia în casa lor. Când bărbatul se întorcea sara dela câmp nevasta arțagoasă îi ieșea în prag c'o falcă în ceriu și alta în pământ și-i lua cât de colo cu furca lungă. Și nu-l scotea din nătarău, perdevară, trântor

și alte măguliri de felul acestora. Și femeile arțagoase, har Domnului, au sacul plin când e vorba să-și cinstească bărbații, așa cum și-i cinstea nevasta cu pricina. Bărbatul de altă parte nu-i rămânea dator. Și nu odată s'a întâmplat că i-a răspuns și cu palme și cu pumnul, după potriveala vorbelor și a mâneli fiecăruia.

Nevasta, ca toate nevestele, ținea morțiș că dreptatea e pe partea ei. Și așa s'a întâmplat că odată după o pâruială strașnică s'a socotit să-și caute dreptate și în altă parte.

Preotul satului, un moșneag îmbătrinit în slujba miltvelnicului și a cunoașterii de oameni, era vestit în tot jurul ca un mare meșter în lecuirea boalelor nu numai sufletești ci și trupești.

— Stai bărbate că-ți dau eu de leac — se gândi femeea și se repezi la părintele.

— Sărut mâna, părinte, zise femeea intrând în casa preotului.

— Dzeu să-ți dea bine, Mario, răspuse preotul privind și ochelarii pe frunte.

— Binele, părinte, a cam fugit de mine, zise femeea cîntînd din baerele inimii.

— Cum așa, zise preotul, ai dat de vr'o pacoste, femeie?

— Pacoste cam mare, părinte, nu mai pot trăi cu omul meu. Mă ocără, mă batjocurește și mă stâlcește cu bătaia. Nu-i zi lăsată de Dumnezeu să am și eu o clipă de voie bună ca toți botezații. În casa noastră e numai noureală, vifor și furtună, ca în fundul iadului. Nu, nu mai pot.

— Las, Mario, nu-ți-o lua pe inimă — răspuse preotul. După ploae vine totdeauna vreme bună. Mai rabdă și tu și mai așteaptă, doar s'o mai înviora și bărbatul tău. Toată casa își are năpasta ei, oamenii se mai ceartă, să mai prind la vorbe aspre, dar trece și iar se împacă.

— Tocmai de asta venii și eu, părinte, la Sfinția ta. Mare nădejde nu am, dară, tot atîta, am să mai fac o încercare. Lumea spune că Sfinția ta ști multe leacuri tămăduitoare și m'am gândit așa într'o doară, poate-i ști vr'un leac și pentru omul meu.

— Știu, draga mea, din darul lui Dumnezeu am cetit și am învățat și eu multe în viață, că nu-s de ieri nici eu pe lumea asta. Om cerca ceva și pentru omul tău. Treci nițel colea pe laviță și așteaptă. Să vad ce sfat ne dau alții mai învățați decât noi.

Femeea se așeză pe laviță ștergându-și cu mîneca o lacrimă stoarsă cu de-asila printre gene. Bătrînul îi pricepu repede meteahna mai ales că îi cam prinsese vestea arțagului mai de mult. Se ridică de pe scaun și ieși. Nu trecu din vreme mai mult decât ai num'ra pînă la 20 și preotul se întoarse cu o sticluță în mână.

— Uite, draga mea, am dat de un leac potrivit pentru necazul tău. Nu-mi prea place să dau leacuri de băut, că strică rînda oamenilor, dar asta e bun și n'are să facă nici un rău.

Preotul se apropie de masa lui de scris, rupse o foiță de hîrtie, pe care scrise cuvintele „aqua simplex” și o lipi asemenea farmacistului dela oraș pe sticlă. Ii zise apoi femeii:

— Ia sticluța asta, și ține minte ce-ți spun. Picăturile sunt scumpe și e păcat să le prădezi. Grijște-le ca ochii tăi din cap. Ține sticla în sân și când bărbatul tău pune piciorul în prag, tu pune repede sticla la gură și ia pe limbă câteva picături. Dar nu cumva să te ispitească gândul să le înghii, că atunci leacul nu mai are nici o putere. Când îi simți că picăturile ți s'au topit pe limbă ieși în tindă și mai ia odată câteva în gură. Asta să o faci de patru-cinci ori după olaltă pînă ce vei simți că ți s'a domolit bărbatul.

— Așa am să fac.

— Și când, îi vedea că bărbatul se răstește la tine repede-te afară, trage o dușcă din sticluță și întoarce-te în casă fără teamă, că n'are să-ți poată face nimic. Ai înțeles?

— „Înțeles părinte, Dzeu să-ți dea sănătate și bine.

Bucuros și de așa ispravă femeea se întoarse repede acasă. Cina fu gata când bărbatul veni dela câmp și nevasta potrivea chiar masa ca să facă rostul mîncării. Se repezi la vatră și-și făcu de lucru pe la oale ca bărbatul să n'o vadă cum își duce sticluța la gură. Intr'o clipă își umplu gura cu picăturile minunatului leac. Puse cina fără să zică o vorbă.

Mare fu mirarea bărbatului, că de astădată nevasta nu-i zise vorbă legănată. Doamne, ce minune s'o fi întîmplat, gîndia omul nedumerit. Și cum sta la masă potolindu-și foamea aștepta din clipă în clipă să isbucnească furtuna. Dar furtuna nu se iveau. Și bărbatul prinse curaj, începu să-i povestească liniștit ispravă de peste zi, mai făcu o glumă două și seara trecu fără pricină.

— Ce leac minunat, își zise femeea după câteva zile, cum mi-a schimbat bărbatul, de stau să nu-l mai cunosc.

Și cu încetul se sălășlui pacea și liniștea în casa lor și femeea n'a mai avut lipsă să meargă la preot să-i umple sticluța cu leacul minunat, care nu era altceva, decât apă curată.

DELA OPERĂ

Ar trebui să incurgem în emoționalitatea și vocabularul lui Goethe, spre a putea spune ceva despre Margareta dșoarei *Andrea Anghel*; și tot așa, ar trebui să fixăm corespondența dintre Violetta dsale și între tot ce i se acordă, munificent, de către spiritualitatea modernă damei cu camellii. (Căci, desigur se poate vorbi de o înțelegere tipică pentru aproape fiecare epocă. Pierrot, în concepția „Louis quatorze” se răsfrînge ca un panou decorativ: superficial; astăzi i s'au răsplătit chinurile prin nimbul ce i-l tremură, într'un tablou, deasupra capului, Van Gogh).

Violetta Valéry, eroina lui Verdi, înainte de războiu, când trupurile omenesii clocoteau de forță (materialistă), era desconsiderată; astăzi e restabilită. Suferințele ei găsesc ecouri în sufletele auditorului. Mai ales la noi Traviata e agreată. Și aceasta nu înseamnă că publicul stă pe o treaptă inferioară muzicală — Traviata în streinătate, uneori, se dă la operetă! — deoarece aici, după lăsarea cortinei i se citește pe față participarea la evoluțiile tragediei. Atunci, când e o interpretă, care știe să își impună ceeace simte

— cum e dșoara Anghel. Violetta dsale e franceză, nu-i în stil italian: nu evidențiază școala, nu se distinge prin bel canto, deși cîntă impecabil, ci „joacă”, în primul rînd. În câteva locuri atinge un subtil sublim, chiar prin jocul de scenă: actul ultim, de ex., căci fizicul îi stă într'ajutor la realizarea unei amante fizice. Iar în ce privește trilarile din actul prim, deși nu au cristalinitatea unui izvor clar, totuș denotă o tehnică suplantată pe un organ vocal destoinic. O voce mlădioasă, foarte mlădioasă, fără a fi forțată. Tot așa de spontană a fost și Margareta. În halna tradiției albastră, cu părul împletit blond, a fost de o duioșie cum poate nu și-a închipuit-o Gounod. Sopranul fraged, pianissim ca o iubire de fecioară și timid pe alocurea, a convertit la un idealism cast și eteric. Din actrița Anghel, chiar dacă am reține numai inghenuncherea înfiorată în fața dorințelor lui Faust, ațîțat de Meph'sto, ar fi destul.

În acest fel, ne putem face o idee despre scenele străine, și de astădată cele franceze. Din asemănările acestea, direcțiunea ar putea trage învățături, iar publicul profit.

Aurel Decei

INSEMNAȚI

Secțiunea românească a uniunii intelectuale. Urmărind un plan vast de colaborare și sprijin între intelectuali diferitelor țări de pe glob, s'a constituit la Paris „Uniunea internațională“ sub prezidenția principelui de Rohan, el însuși un intelectual de rasă. Uniunea aceasta a intrat în legătură cu intelectualii lumii îndemnând să se încheie secțiuni pentru fiecare popor în parte. Astfel s'a constituit zilele trecute la București secțiunea românească a uniunii intelectuale, care a lansat apoi următorul apel:

„Ritmul civilizației vremilor de astăzi nu este numai al unei țări, ci al lumi întregi. Mijloacele contemporane de propagare ale gândirii au suprimat distanțele și au apropiat distanțele cele mai depărtate. Trăim în vremuri de creare a unui spirit de civilizație universală întemeliață pe individualități naționale.

„Uniunea intelectuală Română“ încearcă să organizeze întâlnirea intelectualilor români și străini prin vizite la noi și în străinătate, conferințe articole creării de instituțiuni culturale în Capitală și provincie.

„Fiind în legătură directă cu „Federația Uniunilor Intelectuale“, va lua contact cu fruntașii fiecărei țări, la congresele anuale ce se țin succesiv în capitalele europene. Astfel, va înlesni cunoașterea directă a intelectualilor între ei și va pregăti, într'o sferă mai largă, prezentarea gândirii universale, păturilor mai mari ale societății noastre, precum și înfățișarea cugetării românești peste hotare.

„Uniunea Intelectuală Română“ face apel la întreaga intelectualitate a țării pentru a da sprijin în această importantă sarcină înscriindu-se între membrii săi.

„Inscrierile se fac la „Ideea Europeană“, strada Paris Nr. 1, București.

„Comitetul de inițiativă:

D. dr. Gh. Marinescu, d. Hamangiu, d. prof. G. Tască, d. Mircea Djuvara, d. I. Pilat, d. Beldie, d. Emil Riegler, d-na Alexandrina Gr. Cantacuzino, dna Ioana Ghica.“

Apoi s'au constituit două comitete: unul de patronaj și altul de acțiune.

Comitetul de patronaj este pus sub președinția de onoare a M. S.

Reginei Maria, și sub sub președinția activă a d-nei Alexandrina Cantacuzino.

Comitetul de patronaj este astfel compus:

S. S. Patriarhul Miron Cristea, M'tropolitul Suciu, d-nii N. Iorga, V. Pârvan, dr. Gh. Marinescu dr. Ioan Cantacuzino, I. Brătescu-Voinesti, G. Buzdugan, Octavian Goga, I. G. Duca, N. Titulescu, V. Goldiș, P. P. Negulescu, I. Nistor, I. Lupaș, Istrate Micescu, M. Sadoveanu, George Enescu, Ștefan Popescu, Jean Steriadi, Ovid Densusianu, Sextil Pașcariu, I. Găvănescu, Pompei, I. Simionescu, V. Brătianu, Constantin Bacalbașa, D. Gusti, Tzigara-Samurcaș, Iacob Negruți, Vasilescu-Carpen, Simion Mehedinți, dr. Antipa, d-ra Elena Văcărescu, Sabina Cantacuzino, Adela Xenopol, Alice Voinescu.

Comitetul de acțiune: D. Rădulescu-Motru, Țițeica, Murmurescu, G. Mironescu, G. Tașă, Mircea Djuvara, I. Pilat, Emil Riegler, Principele Brancoveanu, I. Lugoșanu, C. Beldie, C. Hamangiu, Al. Hodoș, d-na Alexandrina Cantacuzino, Calibso Botez, Ioana Ghica, Lia Dobrescu, Caribol.

Biroul: Președintă, d-na Alexandrina Cantacuzino; secretari generali: d-nii Ion Pilat și Emil Riegler; secretară d-ra Lia Dobrescu; casier dl I. Lugoșanu.

*

Planurile dlui Dragomirescu.

Dl Mihail Dragomirescu, care precum se știe este directorul unui Institut de literatură, a fost mai deunăzi în străinătate și a pus bazele unei biblioteci universale sub auspiciile institutului condus de dsa. Se vor publica în această bibliotecă rând pe rând traduceri din literatura universală și din literatura românească. Cea dintâi lucrare publicată în traducere franțuzescă va fi, desigur, „Știința literaturii“ a dlui Dragomirescu, despre care suntem foarte curioși să știm ce vor spune franțuzii, apoi vor urma Scrisoarea I de Eminescu, Scrisoarea Pierdută de Caragiale, Hanul lui Mânjoală și Făclia de paște de acelaș autor, care vor avea neîndoielnic ceva mai bun ecou.

Inițiativa luată de d. Mihail Dragomirescu este fără îndoială lăuda-

bilă, iar noi cari am vorbit de această idee în această revistă nu putem decât să o aplaudăm. Dar ne cam îndoim că ea va da, în felul cum se spune în practică, rezultatele dorite. Institutul de literatură condus de dsa a făcut până acum mai mult pozne, decât lucruri bune și ni-e teamă că patronând și dirijând o instituție ca „Biblioteque universelle“ să nu cumva să ne facă de rușine, în loc să ne folosească. Cea dintâi obiecțiune, pe care o credem justă, se naște din intenția dlui Dragomirescu de a face aproape toate traducerile. Oricât ar ști de bine dsa franțuzește pentru o bună traducere se cere artă în scris, ceea ce este una din principalele lipsuri de care suferă criticul bucureștean.

Dar, vom vedea.

Tot d. Dragomirescu, care este și președintele secției literare a editurii „Casei școalelor“, promite și unele îmbunătățiri în funcționarea acestei edituri. Iată ce spune dsa în această privință unui ziar bucureștean:

— „Ministerul instrucțiunii a luat buna măsură de a acorda editurii literare a „Casei școalelor“ o subvenție anuală care se ridică la 2.200.000 lei. Această sumă reprezintă beneficiul instituției din vânzarea cărților, beneficiu care va fi astfel înapoiat editurii.

Comisia literară complectată cu noi își va stabili în curând programul de activitate pe anul curent.

Se vor edita nu numai debutanți ca în anii trecuți, ci și autorii consacrați. Astfel biblioteka noastră a „Casei Școalelor“ va fi o oglindă a întregii noastre mișcări literare.

Proiectul este lăudabil și îl dorim îndeplinit.

*

„Astra“ în Basarabia. Cu stăruința dlui prof. Onisifor Ghibu, care este comisarul „Astrei“ pentru Basarabia și cu concursul a numeroși intelectuali basarabeni în frunte cu distinsul academician d. Ștefan Ciobanu, „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“, a întreprins în Basarabia o puternică acțiune de culturalizare a acestei provincii. Și roadele acestor osteneți meritoase n'au încetat să se arate,

dovedind încăodată puterea de acțiune culturală a Astrei. În numeroase centre basarabene s'au înstituit despărțiminte, iar populația și intelectualii satelor manifestează o caldă simpatie pentru această rodnică acțiune.

Zilele trecute dl Goldiș a fost invitat, ca președinte al „Astrei” să asiste la încoronarea primelor roade culese. La Chișinău „Astra” a ținut o ședință festivă în care s'a făcut bilanțul activității de până acum, la Orhei a avut loc o conferință despre „Ce este Astra” ținută de dl Goldiș și s'au inaugurat cinci biblioteci, iar în mai multe centre basarabene au luat ființă noi despărțiminte.

Activitatea „Astrei” în Basarabia este o mândrie pentru Ardeal, de oarece această asociație culturală ardelenască este cea dintâi asociație care încearcă și reușește deplin să pătrundă în conștiința Basarabiei.

Grozăvescu la Cluj. Datorită intervenției făcute de Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat s'a aplanat un vechiu și trist conflict artistic. Se știe că tenorul Grozăvescu, care a început să-și afirme talentul la Opera Română din Cluj, a plecat de aici în urma unei neînțelegeri avută cu d. Popovici-Beyreuth, directorul Operei. Din aceasta a câștigat Grozăvescu, care plecat la Viena a reperat strălucite succese și a isbit să-și facă o reputație mondială. Dar Clujul a pierdut pe unul dintre cei ce făceau mândria artistică a acestui centru de cultură românească.

Restabilirea raporturilor între conducerea Operei Române din Cluj și marele nostru tenor are o însemnătate deosebită. Desigur că Grozăvescu, după succesele lui din străinătate nu va veni să se stabilească la Cluj, dar va relua legăturile vechi cu Opera și va colabora cu ea decâteori va fi cu putință acest lucru. Astfel vom avea spectacole de rară desfătare artistică la Opera noastră.

*

Iarși Teatrul de vest. Dl I. Dongorozi, priceputul director al Teatrului Național din Craiova, revine în „Rampa” asupra chestiunii Teatrului de vest. Dsa crede a găsi soluția eliminării de la Teatrul Național din Capitală, propunând înființarea Teatrului de vest cu ele-

mentele de prisos ale primei scene subvenționate.

Dl Dongorozi pare convins că realizarea acestei vechi idei se poate înfăptui acum mai ușor și fără prea mare cheltuială. Noi nu o credem. Chestiunea Teatrului de vest nu este numai o chestiune de personal ci, după cum am arătat-o cândva în această revistă, comportă prea mari eforturi și prea multe cheltuieli, pentru a se obține rezultate aproape neînsemnate.

Și iată încă odată pentru ce. Înființarea Teatrului de vest cu sediul la Oradea sau la Arad, pentru a răspunde nevoilor de teatru ale orașelor de pe lungul frontierei vestice, Timișoara, Arad, Oradea, Carei, Satu-Mare, Sighet, înseamnă înainte de toate înființarea unui teatru nou, cu toate cheltuielile de decoruri și costume necesare. Ori, niciunul din aceste orașe în parte, și nici toate la un loc, nu poate sau nu pot rambursa aceste cheltuieli, pentru simplul motiv că viața românească este încă foarte redusă aci.

Părerea noastră era mai corespunzătoare realităților. Fără cheltuielile de instalare ale unui nou teatru, actualele Teatre Naționale dela Cluj și dela Craiova ar putea să satisfacă nevoile de teatru dela granița vestică, dacă li s'ar da acestora personalul trebuitor pentru alcătuirea a două echipe volante, și celelalte înlesniri necesare, cari sunt cu mult inferioare cheltuielilor de instalație a unui nou teatru. Craiova s'ar putea extinde astfel în toate orașele din Banat, iar Clujul ar rămâne cu Ardealul, dela Arad în sus.

Să cere însă pentru aceasta și unele modificări și complectări în legea teatrelor. Lucrul este cum nu se poate mai oportun. La ministerul artelor au avut loc mai multe consfătuiri cu cronicarii dramatici în vederea modificării acestei legi. Dacă acolo ar fi fost și cronicarii dramatici din provincii, ideea noastră s'ar fi putut prezenta la loc util. Dar și fără aceștia, ministerul studiind serios chestiunea ar putea să aducă reale îmbunătățiri în această privință legii teatrelor.

*

Arta veche românească în țara lui Litovoiu. — Subt acest titlu publică d. Iorga în Neamul Românesc un bogat articol de constatări făcute în țara Hațegului. Cu spiritul d-sale adânc pătrunzător d.

Iorga evocă un întreg trecut de rare creațiuni artistice, dar nu uită a aprecia just și fără reticențe realitatea existentă. Obișnuit a vedea în toate manifestările oamenilor noștri politici expresia patimei și a urei oarbe, rămânem surprinși de cuvintele calde cu care aminteste învățatul de la Valeni despre d. Petre Groza, omul politic atât de defăimat. E o relevație în ceea ce ne spune d. Iorga. D. Groza ni se înfățișă obișnuit ca un om de rece combinație financiară; d. Iorga ni-l recomandă ca pe un om de gust și de cultură care „citește pe Burkhardt și pe Ferrero” și care are în casa lui dela Deva un prețios muzeu artistic cu pricepere aranjat.

Autoritatea afirmațiunilor d-lui prof. Iorga ne reconfortează și ne întărește în rezerva de idealism, pe care mizeria vieții noastre publice nu a isbit să ni-o omoare.

Urmărim cu un interes explicabil savanta expunere a maestrului. Iată biserița dela Sângeorz, cea mai veche din aceste locuri, care cu toată prefacerea dela 1870, și-a păstrat individualitatea evocată. Iată biserica dela Ostrovul, cu așezări antice, care mai păstrează, ascunsă sub clopotnița o Precistă cu ochii scoși, măturie a vechii picturi, care a împodobit-o cândva.

D. Iorga observă și notează cu acea pastune comunicativă proprie spiritelor și erudite și îndelung închinată artei. Mărturisirile sale artistice din țara lui Litovoiu sunt prin aceasta și instructive și însuflețitoare față de un trecut plin de valoroase urme.

POȘTA ADMINISTRAȚIEI

Silvia Morcan. Romanul de care întrebați se găsește la librării.

Dr. Nicodim Cristea. Confirmăm primirea banilor.

Trifu Ștefan. Abonamentul Dv. este achitat pentru întreg anul curent. Adresa vi s'a schimbat.

Dr. Ioan Doboși. Am primit dela Dv. cei 100 Lei, și vă amintim că abonamentul la Cosinzeana costă pe an 300 Lei, vă rugăm deci a ne trimite și restul de 200 Lei.

Minerva Motora. Confirmăm primirea celor 300 Lei.

Dumtru Dobrota. Abonamentul Dv. este achitat până la finea anului curent.

Letiția Cosma. Am primit banii.

Emilia Șogan. Abonamentul dv. achitat pe întreg anul acesta.

Mager Constantin Nădlac. Pe anul acesta Reuniunea Dv. a plătit în adevăr 200 de Lei. Fiind însă abonamentul la revistă 300 Lei rugăm să mai trimiteți și diferența de 100 Lei.

DUHUL CEL RĂU

— ROMAN —

VII.

VESTEA CARE DOARE

Iarna anului 1915, după Crăciun, se puse un frig grozav. Zăpada căzuse din greu și prin văgăunile munților nămeții erau înfiorători. Soldații nenorociți, retrași la poalele Carpaților, se adăpostiseră în bărci uriașe săpate în adâncul pământului, și suferiau grozav. Zilele, când trebuiau să stea în avanposturi și nopțile mai ales, erau adevărate chinuri. Hrăniți prost și mai ales îmbrăcați prost, ei se îmbolnăveau cu dulumul și cădeau de pe picioare. Dimineața zeci și zeci de inși erau ridicați pe targă din coclauri, fără conștiință și înghețați de frig. Spitalele din înapoia frontului gemeau de cei degerați și doctorii amputau fără milă, nuia piciorul, altuia mâna... Și de pace nici vorbă! În fața lor Rușii se îngropaseră și ei în tranșee și risipiau toată ziulica la muniții. Artileria lor trăgea din greu, dar nu făcea mari ravagii, căci de cele mai multe ori nu nimeria. Perderile uriașe pe care le-a suferit armata austro-ungară în iarna asta nu se datorează gioanțelor dușmane cât bolilor și frigului. În câteo dimineață companii întregi erau găsite degerate și zeci de morți. Aceștia erau de cele mai multe ori îngropați în zăpadă numai, căci pământul era ca fierul și era peste puțină să se facă în el gropi, ca lumea...

Pe sub Ujoc, era o brigadă românească transilvăneană și între aceștia erau și batalioanele cele două din 64. Pescaru și Ilisie au avut toată iarna parte de chinurile companiei, dar, ca și ceilalți tovarăși români ai lor, ei au suportat fără să se îmbolnăvească toate greutățile. Ofițerii se plimbau unul după altul pe la companii, veniau alții și alții noi, numai ei, bieții feciori, rămăneau aceiași, mereu aceiași. Pe maiorul Frunză îl pierdură încurând. Încă din toamnă, el fu trimis înapoi la regiment și se spunea, că a fost scos la pensie, ori dat la serviciu înlăuntrul țării, ca unul, care nu poate inspira încredere, în calitatea lui de comandat de regiment. Ofițerii streini îi scosuseră însă vorba, că s'a ferit odată să între în luptă cu Rușii, deși primise ordin dela superiorii săi...

Adevărul era, că generalul conducător al diviziei nu putea ținea un ofițer român în front comandând un regiment, deoarece se temea de trădare. Refacerea militară din iarna aceasta introduse sistemul de-a da unităților până la batalion comandanți germani și de-a lăsa regimente germane printre cele austro-ungare, pentru a le întări, dar mai ales pentru a nu le lăsa să dea îndărăpt. Deodată cu cele dintâi raze de soare din Martie apoi se începu pe front o mișcare vie. Se ținea zilnic școală cu soldații, învățându-i trasul și aruncatul granatelor de tranșee. Fură luminași asupra efectului gazelor asfixiante și cum să se apere de ele cu măștile. O teorie nouă îi învăța cum să stea în linie de trăgători și cum să înainteze.

În aceiaș vreme în dosul frontului se ngrămădiau uriașe depozite de muniții și se făceau mari magazine de hrană. Sute de aeroplanе sosiseră și de cum începu să strălucească soarele și să se îngrească câte o coastă de deal, — ele se înălțau în văzduh și zburau

până departe înapoia trupelor ruse, examinând satele din Galiția părăsită și aruncând unde vedeau trupe rusești în bivouac, zeci și sute de bombe.

Pela începutul lui Aprilie trupele rămase toată iarna în tranșee fură schimbate și retrase în satele dinapola frontului. Românașii noștri răsufară și ei mai liniștiți, când în sfârșit se văzură adăpostiți prin colibe bieților ruteni din nordul Maramurășului. Bucuria lor însă nu ținu mult. După o lună e pauză, fură trimiși înapoi la front. Când sosiră aici, nu mai cunoșteau parcă locurile. Tranșeele aveau cu totul altă înfățișare și o mulțime de mitraliere erau ascunse prin locuri greu de ajuns și unde puteau avea perspectivă bună asupra vrăjmașilor. La câțiva metri de tranșee erau îngrămădite tunuri și numărul lor era enorm față de cel, pe care-l văzuseră până acum. Răsărise par'că din pământ o armată nouă, nu altceva.

Mâna germană îndrepta tot și dirigea tot. Ofițerii germani furnicau ziulica ntreagă și dădeau porunci scurte. Ungurii deveniră fuduli și ochii lor ardeau de bucurie și nu-l mai auzeau vorbind de altceva, decât de puterea germană și de luptele și izbânzile viitoare.

Ilisie Căprarul văzând toate acestea, pricepu numai decât că războiul abia de-acum o să nceapă. Pregătirile uriașe văzute de el nu-l lăsau o clipă să stea la îndoială, că numai deacum vor începe zilele amare.

Mirarea și revolta lui fu uriașă, când văzu, că printre ei fură vărsați soldați streini unguri și germani. Nu mai putea de-acum schimba nici o vorba românească cu tovarășii lui, fără să nu fie auzit, fără să nu fie spionat. Gărzile, cari circulau noaptea pela avanposturi erau compuse așa fel, ca printre ele să se găsiască totdeauna și unul sau doi soldați streini. Se luase măsura aceasta, pentru că o mulțime de soldați români trimiși în patrule, nu se mai întorseseră. Ei erau „prinși” de Ruși și făcuți prizonieri. Bănulala era însă mare, că ei treceau de bunăvoie la dușman. De aceea trebuiau luate măsuri pentru a'mpedeca lucrul acesta...

Într'o zi, Ilisie trase deoparte pe Pescaru și zise către el încet, căutând bine jur împrejur, ca să nu-i vadă cineva:

— Frate Pescarule, vezi tu forfoteala și pregătirea asta? Să știi, mă, că războiul abia acum începe. Asta așa-i, ține minte dela mine. Nu se știe, când, dar cât de curând nu o să ne mai vezi pe-aici, se va da ordin să pornim înainte și cine știe, care dintre noi scapă?! Dar, de altfel, voia lui Dumnezeu! La el e viața și la el e și moartea. Oricum ar fi însă, frate-meu, dacă o fi să mor eu, te rog să scrii măicuții și s'o mângâi. Dacă ar fi să mergi înapoi acasă, abate-te odata și pela Vinerea și dacă poți ajut-o, sârmana că n'are pe nime.

Ochii lui Ion Pescaru se umplură de lacrimi și abia putu să îngâne câteva vorbe. La rândul lui rugă și el pe prietenul său să facă acelaș lucru. Și pe dinaintea ochilor lui se zugrăvi o căsuță mică din Măgura, nevasta, copilașii, neamurile și întreg hotarul satului natal, cu șirul de dealuri la dreapta și cu Murașul, care curge așa de domol, așa de lin prin mijlocul șesului, împărțindu-l în două și dând o farină Măguri și alta celui alt sat din fața ei... Cel doi prieteni rânaseră apoi muți, ei se mestecară printre alți camarazi ai lor, dar sufletul fiecăruia era departe, în

Ardealul lor scump și drag. Greu de dorul de-acasă, el bietul suflet tremura ca o ramură de salcie moartă.

Seara, după cină, Pescaru căpătă din satul lui scrisoare. El cunoscuse pe plic numai decât trăsăturile preotului și deschise cu nerăbdare plicul, îl rupse, cum făcea altfel totdeauna, când primea scrisori. În bordelul plin de miros, de glume, de cântece și de fum de tutun prost, la un muc de luminare el începu să citească. Dela cuvintele dintâi fața lui se posomorî și mai mult, îi răsări apoi un picur sub geană, iar la sfârșit durerea i-se împerechise cu ura și pumnii lui se strânseseră cu putere, făcând să-i întore în palmă unghiile și să lase acolo urme adânci.

Căpralul Ilisie, care tocmai atunci trecu pe lângă ei, îi văzu fața schimbată și scrisoarea strânse între mâini și nu se putu răbda, să nu-l întrebe.

— Ce ai frate-meu, de ești așa schimbat la față? Doar nu s'o fi întâmplat ceva pe la tine pe acasă?

Vorbele dulci și domoale ale unui prieten și frate de arme, mulară sufletul lui de oștean bătut de furtună și începu să plângă, cu sughit. Și plângea, plângea fără ca să se uite cineva la el și fără ca să-l bage cineva în seamă, afară de căpralul Ilisie. Celalți toți erau respirați prin celelalte colțuri ale bordelului și-și petreceau, glumind unii, și cântând alții:

„Mândră, dorul dela tine
„Peste munți și dealuri vine...
„Și cine n'are dor pe vale
„Nu ști luna când răsare,
„Cine n'are dor pe luncă
„Nu ști luna când se culcă l...
„Nici noaptea cât e de lungă.“

Un zgomot infernal. Oamenii cântau să-și facă voie bună, să-și uite necazurile, să-și, uite, că colo afară, la câțiva pași îi pândește poate moartea...

Ilisie se puse pe-un butuc și trase lângă sine și pe Ion Pescaru. Acesta, la rândul lui, se lăsă moale și arătând scrisoarea prietenului său începu să-i povestească știrile dureroase și zdrobitoare pe care le primise.

Casa lui pustie, nevasta închisă la Deva și nejudecată încă, de cinci săptămâni acum; copilașii luați de baba Floarea și duși la socrii, Joița vândută și ea ca să poată plăti pe avocatul ovreu însărcinat s'o așere. O purcică, rămasă dela scroafă e azi singura lui avere mișcătoare ce i-a mai rămas. Și la sfârșitul scrisorii vorbele acestea, care îi străpung inima ca o suliță, care îl fac să 'nebunească:

„Dragă Ioane, noi nu credem și nimeni nu crede în sat, că Ileana ta-i vinovată. Ce s'o fi petrecut în cancelarie însă, nimeni nu știe de bună seamă și Ileana nu vrea să spună nimănui, nici nouă, nici avocatului; numai ție zice ea, că are să-ți spună. Notarul ține sus și tare, că el a simțit lovitura deodată, că ochii lui s'au întunecat și că a căzut pe sobă. Când a văzut, că a luat foc, s'a tras târându-se până afară

și s'a aruncat în zăpadă, ca să nu ardă... Șuba Ileanii nu o găsim nicăiri și asta ne pune pe gânduri și credem, că o fi ars în cancelarie. Dar de ce să se fi desbrăcat ea de șubă? Noi nu prea îndrăznim să vorbim cu nimeni de lucrul acesta, nici chiar cu avocatul, că și el e un ovreu și prieten de-al domnului notar. Tu știi, că pe avocații români i-a dus pe toți la războiu și acum în toată Deva nu-s decât avocați unguri și ovrei. Asta spune că e tare greu să scape Ileana, că vezi e dovedită vina ei și de cei doi martori, cari au văzut-o intrând în cancelarie și — apoi vezi o spune notarul, care e crezut chiar fără jurământ“...

Pescaru după ce povestește toate acestea prietenului său, rămâne iar dus pe gânduri și strânge iar pumnii. Apoi, îl trece, ca un fulger, deodată, prin cap fața lui Mayer Lipot, notarul din satul lui. Il vede, în seara aceea de vară, înainte de izbucnirea războiului, trecând agale pe drum, și apoi oprindu-se în aretul casei lui și venind lângă gard să între cu el în povești. Ileana trece prin curte, cu ochii plecați, cu sânii umflați sub cămașa albă și subțire și roșie ca para focului la față ca totdeauna, când vedea streini, dar mai ales câte-o negreață de asta. Apoi odată așa, ca din senin, hodoronc-tronc, vorbele cele ale notarului, când a văzut pe Ileana:

— Nevasta cui i-o lași, Pescarule?

Și apoi râsul lui, râsul acela, care sămăna cu rânjitul unui câne, care ar vrea să te muște.

— Numai nu i-o fi trecând prin cap, una ca asta“, — se gândește Pescaru, — c'apoi vai și-amar de pielea lui!“

El stânge din nou pumnii și ochii lui ard, ca văpaia, aruncă scântei de ură și de mânie. Se desprinde apoi de lângă prietenul său și se duce să se trântiască pe așternut. În întunerecul din bordeiu, în mirosul greu de aer mocnit și de fum, sufletul lui rânit de moarte se sbate și tremură. Sfredelește întunerecul cu ochii și se uită năuc în vag. Zgomotul soldaților încetează o leacă câte o leacă și oamenii se trântesc pe așternuturi, ca să doarmă. Liniștea se face încurând stăpână jur dimprejur și numai vâjăitul ghiulelelor vrăjmașe se mai aude din când în când și câte-o împușcătură de armă...

Sub poalele Carpaților, în bordelul acesta, Ion Pescaru, rămas fără nevestă, fără copii, fără vite, fără vatră, pune jurământ sfânt să nu se odihniască nici în pământ, până nu s'o răzbuna pe cel ce i-a sfărâmat casa.

Cu mâna dreaptă mângâie arma, care stă propătită de peretele bordelului și se uită cu ochii rătăciți la granatele de mână, care stau alătura, plătite lângă perete. Prin ochii lui trece deodată ca o fulgerare, un gând nedeslușit și mâna lui se 'ntinde spre granate.

Soldații dorm... În bordeiu nu se mai aude nicio mișcare, parcă n'ar fi în el viață de loc. Mâna lui Pescaru prinde inconștient o granată, o învăluie într'o zdreanță și o ascunde în sacul de pesmeți atârnat de un culu...

„COSINZEANA“

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ

BIROUL:

CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ

No. 16

UN EXEMPLAR 6 LEI

PENTRU COLABORATORI:

Manuscrisele trimise trebuie scrise citeț, în rânduri rare, pe o singură pagină. Lucrările nepublicate se ard.

PENTRU AUTORI ȘI EDITORI:

Lucrările trimise într'un singur exemplar se publică numai la bibliografie. Pentru recenzii trimiteți două exemplare pe adresa redacției. Revistele fac excepție dela această regulă.

ABONAMENTE:

PE UN AN ÎN ȚARĂ 300 L.
ÎN STRĂINĂTATE 600 L.

UN EXEMPLAR 6 LEI

ABONAȚI pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA“

Adresa:

CLUJ, PIAȚA CUZA VODA 16

Numeri de probă gratuit

CADOUL CEL MAI FRUMOS

pe care-l puteți face
unui prieten, rude
sau cunoscut, este o
colecție din revista
săptămănală

„COSINZEANA“

cu sute de ilustrații,
poezii, nuvele, schițe,
romane, articole, dări
de seamă și flori de
o zi.

Collecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei, cea
din 1924 și 1925 câte 200 Lei.

IMPRIMATE

DE ORICE NATURĂ

FURNIZEAZĂ
PROMPT ȘI EFTIN

TIPOGRAFIA Dr. S. BORNEMISA

CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

COMENZI
VENITE ÎN URĂ SE EXECUTĂ CU PRECĂDERE

Adresa destinatarului